

บทคัดย่อ

อัตลักษณ์เพศหญิงที่ถูกกำหนดโดยสังคม เช่น ความละเอียดอ่อน ความรอบคอบ ความเสียสละ ความอ่อนน้อม และความอดทน ทำให้ผู้หญิงเป็นเพียงผู้สนับสนุนเบื้องหลัง แต่ปัจจุบันความเท่าเทียมระหว่างหญิง และชายมีเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างสถานะเชิงบวกได้ ผู้หญิงจึงเป็นทุนมนุษย์ที่ช่วยในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพ การศึกษาวิจัย เรื่อง “บทบาทสตรีในการสร้างทุนทางสังคม และการลดความยากจนในชุมชนผู้มีรายได้น้อย: กรณีศึกษาชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ ชุมชนคลองลำนุ่น และชุมชนเพชรคลองจั่น กรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) ศึกษาลักษณะการทำงานของผู้หญิงกับบทบาทในการขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชน เพื่อนำไปสู่การสร้างทุนทางสังคม และลดความยากจนในชุมชน (2) ศึกษาปัญหา และอุปสรรค ที่มีต่อบทบาทผู้หญิงในการขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชน (3) เสนอแนะแนวทางสนับสนุนบทบาทผู้หญิงต่อการทำกิจกรรมชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างศักยภาพผู้หญิงที่เป็นพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการสำรวจข้อมูลทั้ง เชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ข้อมูลเชิงคุณภาพได้ทำการสัมภาษณ์ประธานชุมชน ประธานสหกรณ์ กรรมการสหกรณ์ และประธานกลุ่มแม่บ้าน ทั้งผู้หญิงและผู้ชายทั้ง 3 ชุมชน ชุมชนละ 3 ราย ส่วนการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ ได้ทำการสำรวจผู้อยู่อาศัยทั้ง 3 ชุมชน โดยสำรวจทัศนคติ และความคิดเห็นต่อบทบาทผู้หญิงในการดำเนินงานกิจกรรมชุมชนจำนวน 84 ราย เป็นผู้หญิงจำนวน 68 ราย และผู้ชายจำนวน 16 ราย ในประเด็นกิจกรรมที่ช่วยลดความยากจนในด้านต่าง ๆ เช่น กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน การจัดงานเทศกาล และประเพณี การรักษาสิ่งแวดล้อม การดูแลสุขภาพ การป้องกันภัยพิบัติ และการยอมรับจากผู้นำชาย

ผลการวิจัยพบว่า (1) ลักษณะการทำงานของผู้หญิงมีผลต่อการช่วยเหลือกิจกรรมของครอบครัว และชุมชน โดยแม่บ้านมีบทบาทในการช่วยเหลือกิจกรรมได้มากกว่าผู้หญิงทำงานนอกบ้าน เช่น การเลี้ยงดูลูก อบรมสั่งสอนลูก และการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เพราะเวลา และโอกาสที่ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนตลอดเวลา จึงทำให้รู้ถึงสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และเกิดการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี (2) ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการสร้างทุนทางสังคม และลดความยากจน จากการสร้างความผูกพันในครัวเรือน และชุมชน ความต้องการช่วยเหลือกิจกรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ส่งผลให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือกิจกรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าผู้หญิงส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาน้อย เป็นแม่บ้าน และมีอาชีพรับจ้างทั่วไปที่มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย แต่มีการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนลูก เพื่อต้องการให้ลูกมีการศึกษา และมีอาชีพที่มั่นคง

อีกทั้งการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรม เช่น กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน งาน เทศกาล และประเพณี รักษาสิ่งแวดล้อม ดูแลสุขภาพ และป้องกันภัยพิบัติ (3) ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการขับเคลื่อนกิจกรรมในชุมชน เช่น อัตลักษณ์ทางเพศ ความผูกพันในครัวเรือน และชุมชน การยอมรับจากผู้ชาย และกฎหมาย นโยบายที่สนับสนุนผู้หญิง เป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้บทบาทผู้หญิงเกิดการสร้างทุนทางสังคม และลดความยากจนในชุมชน

การศึกษาปัญหา และอุปสรรคที่มีต่อบทบาทผู้หญิงในการขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชนพบว่า (1) แม่บ้านยังขาดความตระหนักในศักยภาพของตนเอง เช่น ความกล้าแสดงออก และการตัดสินใจในกิจกรรมของชุมชน ทำให้แม่บ้านเป็นเพียงผู้สนับสนุนเบื้องหลัง (2) ผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้านยังขาดการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรมในชุมชน (3) โครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรมที่ยังคงให้เกียรติผู้ชายเข้ามามีอำนาจในการตัดสินใจ และเป็นผู้นำ ด้วยคุณสมบัติในเรื่องของการศึกษา หน้าที่การงานของผู้ชายที่ดีกว่าผู้หญิง และอัตลักษณ์เพศชายที่มีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำมากกว่าผู้หญิง เป็นต้น ดังนั้น การวิจัยนี้ได้เสนอแนะแนวทางเพื่อส่งเสริมให้บทบาทผู้หญิงมีความเข้มแข็งมากขึ้น ได้แก่ (1) สร้างความตระหนักให้แม่บ้านแสดงถึงคุณค่าของตัวเอง เช่น กล้าแสดงออก และกล้าตัดสินใจ เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของแม่บ้าน และเกิดการยอมรับของผู้ชายในชุมชน (2) ปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้านให้หันมาช่วยเหลือกิจกรรมในชุมชนให้มากขึ้น เช่น การประชุม และหาเวลาว่างในการทำงานร่วมกันอย่างเหมาะสม (3) ส่งเสริมบทบาทผู้หญิงในครัวเรือน เช่น ปรับเปลี่ยนเจตคติในบทบาท และความรับผิดชอบที่เน้นให้ผู้หญิงหรือภรรยาเข้ามาตัดสินใจในครัวเรือนมากขึ้น เพื่อนำไปสู่บทบาทที่สำคัญต่อการช่วยเหลือกิจกรรมในชุมชน ที่ส่งผลบทบาทผู้หญิงมีผลต่อพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชนในการสร้างทุนทางสังคม และลดความยากจนอย่างแท้จริง